

MONUMENTEN
ARCHITECTUUR
STEDENBOUW
IN ROERMOND
EN OMSTREKEN

RUIMTELIJK

UITGAVE VAN STICHTING RUIMTE ROERMOND
JAARGANG 10 NUMMER 2 - JUNI 2005

Te kijk:

- passie
- aanzichten
- visies
- bouwplaatsen

Peter de Cock werd in 1751 gevangen gehouden in de kelders van het Roermondse stadhuis. De stank aldaar verdreef zelfs zijn pleitbezorgers. Peter de Cock is door de eeuwen heen een schelm gebleven die zijn stad op een Tijl Uilenspiegel-achtige wijze bekijkt.

'VERRIJKING'

Verrijking is een modewoord. Iedereen heeft het er over. Van boegbeeld tot aambeeld. Tja, hoeveel energie kun je steken in een energiebedrijf? Een ding is zeker, de teller loopt door. 'Wie voor een dubbeltje geboren is, wordt nooit een kwartje' zong bijna driekwarteeuw geleden Louis Davids. Wat een brave borst! Zijn zus Heintje had er ook niets van begrepen. Afscheid nemen, daar valt veel geld aan te verdienen. Moet je het wél in één keer regelen.

Ooit eens uitgerekend hoeveel een 'grote boodschap' van de heer Moberg kost, zonder dat hij met zijn karretje door één van de vele filialen wandelt? Als de spijsvertering in orde is: één jaar-salaris voor een bijstandsmoeder. Als het even tegen zit, twee keer! Dat kun je Moberg natuurlijk niet verwijten. Hij is ook maar een mens en aangenomen door de raad van commissarissen. Laten we wel wezen, goed drukken is ook een bijzonder vak. Vraag het maar aan Martin van het Erve en zijn medewerkers.

Méér dan de helft van de vaderlandse top zit likkebaardend op de bonus-aanbiedingen te wachten. Dan hebben we het niet over elf eurocent op anderhalve kilo persinaasappelen.

Al die Europese toptalenten zijn kennelijk niet in staat om enige substantiële banengroei in dit land te realiseren. Hun belangrijkste 'argument': de arbeid in Nederland is te duur. Laat ik het daar toch volledig mee eens zijn..... Maar wel van uit een andere optiek. Dat zal u waarschijnlijk niet verbazen. Wie de mond vol heeft over normen en waarden, moet zich niet bezighouden met een potloodventer. Doorgaans een kleine zelfstandige, die nog geen geld heeft om een onderbroek onder de regenjas te kunnen bekostigen. Die mensen worden strafrechtelijk vervolgd en dat terwijl ze opening van zaken geven; wat je van vele topmensen niet kunt beweren en die zich bovendien niet zelden in het openbaar schaamtelozer gedragen, dan 'Jantje Bruynzeel'.

Verrijking was de insteek. Dan heb ik het natuurlijk niet over geld, knoeibels, sjraöm, duite, pieke. Ik heb het over de 'verrijking' van de Nederlandse taal. (Excuses voor de lange inleiding.) Zoals het nieuwe werkwoord: *optoppen*. Wat betekent een gebouw voorzien van een extra woonlaag. In gewoon Remunjs: pleur d'r nog maar get op. *Ontduplexen*: het samenvoegen van twee kistkalfwoningen tot één menselijk onderkomen. *Opplussen*: woonruimten geschikt maken voor mensen met uiteenlopende handicaps. *Uitplinten*, ook wel, opkelderen genoemd. Dat doet me overigens denken aan de indrukwekkende Duitse film 'Wir Kellerkinder'. *Uitplinten*, daarmee wordt bedoeld het verbouwen van bergingen tot werkplaatsen of woningen. Om helemaal treurig van te worden, het nieuwe werkwoord: *aankoppen*. Het is of de zeven dwergen zingend langskomen: 'een zijgevel vrij, dan komen wij'. In bijna normaal Nederlands, het toevoegen van extra woningen/apartementen. Soms levert dat fraaie resultaten op. Dat is dan een verrijking. Taalkundig is er sprake van miskleunen. Tijd voor een hapje. Deze keer heb ik gekozen voor Charlotte Ruys, één van de drijvende krachten achter de website Historie Roermond. Ook al jaren onvermoeibaar bezig om te zorgen dat Roermond op cultureel- en historisch gebied niet het kind met het badwater laat wegvloeien. Een toepasselijk gerecht lijkt me Gentse Waterzooi. Oorspronkelijk een recept met als hoofd-ingrediënt zoetwatervis. Door watervervuiling etc. vormt de kip nu het middelpunt. Sjalotten, wortelen, prei, selderij, room, etc. vormen ondanks de teloorgang van het oude recept een smakelijk maal. Toch kan het niet op tegen de eerdere versie. Smaakvervlakking. Daarom als tegengif een Chablis Grand Cru, één van de zeven uit de Chablisstreek, van het huis Vaedésir Gérard Tremblay. Dat was het weer. Ik ben trots op mezelf dat ik toch weer een gevecht ben aangegaan met de bestuurlijke treurnis. Uw dienaar PdeC.

INHOUD

- 01 - Uitzicht op het Roerdal vanuit Atelier Lücker.
Foto: Carl Lücker
- 02 - Column
- 03 - De Passie van Roermond
- 04 - Verdraaid artistiek
- 06 - Roermond vanuit de lucht
- 10 - Roermond op de schop
- 12 - Vraaggesprek met wethouder Jos van Rey
- 16 - Op de rol

COLOFON

Ruimtelijk verschijnt viermaal per jaar en brengt nieuws, achtergronden en uiteenlopende opinies rond monumentenzorg, stedenbouw en architectuur in Roermond en omgeving; bestuursbijdragen vallen buiten verantwoordelijkheid van de redactie.

UITGAVE: Stichting Ruimte.

REDACTIE: Thei Moors (eindredactie), Leonard Fortuin, Paul Poell, Bert Thomassen.

VASTE MEDEWERKERS: Willem Cartigny, Peter de Cock, Lucien Jansen, Dennis Janssen.

REDACTIE-ADRES: Meidoornlaan 44, 6042 HC Roermond, tel. 0475-324893/tgamoors@prettel.nl.
ISSN: 1389-2606.

Overname van artikelen is toegestaan nadat schriftelijke toestemming is verkregen en als bronvermelding wordt toegepast.

ABONNEMENTEN: €10,- per jaar, over te maken op Postbank 7625876. Bij meerdere abonnementen op één adres abonnementsprijs in overleg.

ABONNEMENTENADMINISTRATIE: Bachstraat 112, 6044 SN Roermond, tel. 0475-322618.

VERSPREIDING: *Ruimtelijk* is buiten abonnement beperkt verkrijgbaar bij VVV, stadsbibliotheek, stadhuis, Stedelijk Museum en boekhandel Boom.

VORMGEVING: Bert Thomassen.

MEDE MOGELIJK GEMAAKT DOOR: ARS Grafische Producties & Communicatie.

STICHTING RUIMTE:

Bestuur: Leonard Fortuin (voorz.), Willem Cartigny (penningm.), Lucien Jansen (secre.)

Secretariaatsadres: Bachstraat 112, 6044 SN Roermond, tel. 0475-322618.

Komt de Passie terug naar Roermond?

Meneer Imkamp,

Dat u Roermond wilt promoten als Cuypersstad, oké. Maar in uw toch al zeer korte artikel in *City Life* (Nr. 4, maart 2005) noemt u de naam van architect Cuypers maar liefst drie keer, en dat is wel een beetje veel van het goede. Roermond heeft echt wel iets meer te bieden dan alleen het erfgoed van Cuypers! Zeer frappant noem ik het feit dat u er in uw artikel zelfs trots op bent een kunstwerk te promoten dat nota bene sinds 1889 uit Roermond verdwenen is: het uit de Munsterkerk afkomstige olieverfschilderij bekend als de 'Roermondse Passie'. Moeten we een retourtje Amsterdam nemen om dit Roermondse kunstwerk te bewonderen? (Net zoals we naar Arnhem moeten voor het Apothekers Museum.) Laat u de taak om dit schitterende retabel in bruikleen te krijgen voor ons Stedelijk Museum liever over aan initiatieven van Roermondse burgers? Zoals vier jaar geleden, toen Yvonne de Vries een vergeefse poging ondernam? In *City Life* schrijft u mooie woorden onder de kop 'Kunst en cultuur maken een stad...' Hieraan zou u een 'batterij' daden kunnen toevoegen om te laten zien dat cultuur u echt na aan het hart ligt. Bijvoorbeeld zou u uw gewicht als Wethouder van Cultuur in de schaal kunnen leggen om die arrogante Amsterdammers te overtuigen dat de Roermondse Passie hier in goede handen is en in onze stad meer kijkers zal trekken dan in het depot van een rijksmuseum dat tot 2008 aan het verbouwen is! U schrijft dat de gemeente ervoor moet zorgen "dat het steeds groeiende aantal bezoekers van de stad kan rekenen op een aantrekkelijk en steeds wisselend cultureel aanbod." De Roermondse Passie in bruikleen past daar perfect in.

Phylo Peat

NASCHRIFT REDACTIE

Wethouder Imkamp was wegens vakantie niet beschikbaar voor commentaar. Jeannine Hövelings van het Stedelijk Museum in Roermond zei desgevraagd: "In 2001 hebben we voor de tentoonstelling 'De Gouden Eeuw van Gelre' geprobeerd het retabel in bruikleen te verkrijgen. Maar het Rijksmuseum weigerde, omdat het kunstwerk in een zodanige staat verkeerde dat vervoer onverantwoord was. Als Roermond opnieuw over bruikleen wil praten, zal de Passietafel eerst geconserveerd moeten worden. Uiteraard zal het Rijksmuseum ook eisen stellen aan de ruimte waar het bruikleen geëxposeerd gaat worden."

Conclusie: hier ligt een mooie taak voor de Wethouder van Cultuur! ®

LF

De Roermondse Passie

- Onderwerp: Achttien taferelen uit het leven van Jezus Christus
- Geschilderd: vóór 1430 en daarmee een van de oudste olieverfschilderijen van Nederland
- Kunstenaar: onbekend
- Opdrachtgeefster: Bela Scheiffert van Merode. (Zie voor details: Dr. G.H.A. Venner, *De grafmonumenten van de graven van Gelder* (1989) en www.rijksmuseum.nl. Het Rijksmuseum deelt deze opvatting (nog) niet.)
- Techniek: olieverf op doek, geplakt op hout
- Afmetingen, in cm: 103 x 167,5
- Eigenaar: Rijksmuseum te Amsterdam. (In 1889 voor f 100, - door kerkbestuur van de Munsterkerk verkocht om restauratie van de kerk te bekostigen.)
- Te zien: vóór 1889 in de Munsterkerk; nu in depot en dus onzichtbaar.

De Roermondse Passietafel. Achttien taferelen uit het leven van Jezus Christus. Bron: www.rijksmuseum.nl

ROERMONDSE KUNSTENAARSATELIERS: ATELIER LÜCKER PARKLAAN 46

TEKST EN TEKENING : JOEP JANSSENS

De Parklaan 'aan de kepel' in Roermond is een vooroorlogse straat waar de welgestelden destijds nét buiten de stad op stand gingen wonen. Andere voorbeelden van zulke straten zijn Roerzicht, de Kapellerlaan en de Wilhelminalaan in Maasniel. Je ziet er typische huizen uit de jaren dertig, zoals men ze tegenwoordig graag imiteert: met steile daken, brede overstekken, erkers en dakkapellen, rode bakstenen en een rechte verkaveling. Verder de stad uit ontstaat een geleidelijke regelmatige overgang naar de hedendaagse architectuur.

Op het eerste oog past het pand van Lücker, halverwege de Parklaan, wel in die vooroorlogse traditie: een stijlvolle entree, rechte ramen, baksteen - niet bijzonder opvallend. Maar kijk je goed, dan wordt het toch een puzzel: een Franse kap, oude dikke veldbrandstenen, bogen boven verdwenen raamopeningen, en verschillen in vloerniveau. Bovendien blijkt de ingangspartij erg gedecoreerd te zijn, en in tegenstelling tot de andere huizen gedraaid ten opzichte van de straat.

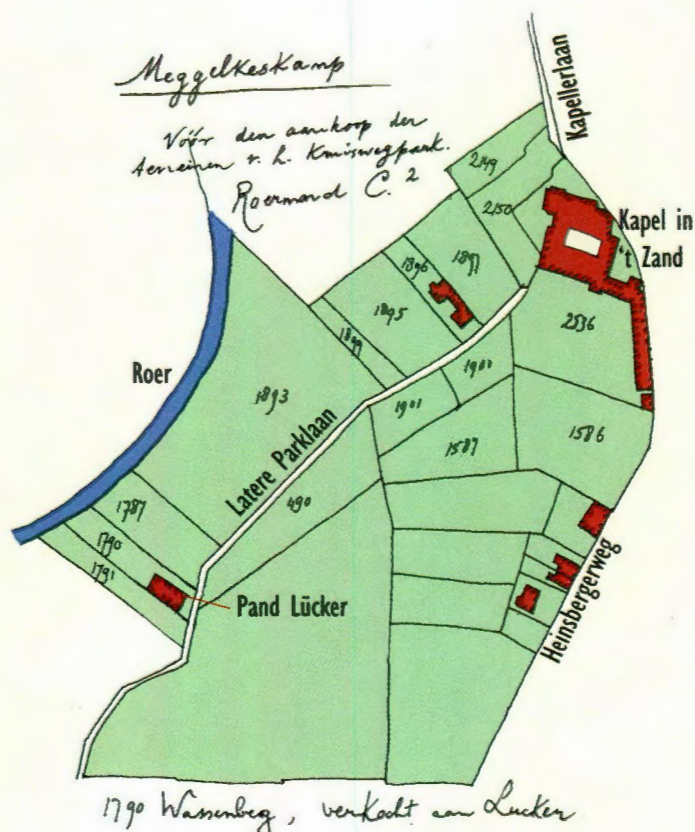
Portret van Karel Lücker door Joep Thissen.
Foto: Joep Janssens

Verdraaid artistiek

Het huis, de tuin en de decoraties verraden dat het pand een kunstzinnig heden en verleden heeft. En wat blijkt? Juist het feit dat hier sinds jaar en dag een kunstenaarsgeslacht heeft gewoond en gewerkt, is de sleutel tot de oplossing van de puzzel. Een verhaal over dit huis en zijn bewoners mag niet ontbreken in een serie waarin eerder de ateliers van Windhausen, Thissen en Nicolas werden beschreven.

MEGGELKESKAMP: VERDRAAIDE LIGGING

De huidige bewoner is Carl Lücker. Zijn overgrootvader - grandpa, zoals hij in de familie wordt genoemd - kwam halverwege de 19^e eeuw vanuit Krefeld naar Roermond om hier als kerkschilder te gaan werken in de ateliers van Pierre Cuypers. Zoon Karel Lücker (de opa van Carl) wilde zich vestigen als zelfstandig beeldhouwer, en zocht een geschikt pand van voldoende afmetingen. Zoals Thissen dat vond in een oude bierbrouwerij aan de Minderbroedersstraat (zie *Ruimtelijk* 2003/4), bleek voor Lücker een boerderij aan de 'Meggelkeskamp' de oplossing. Het was een oud boerderijtje, volgens de annalen gebouwd in 1776. Het perceel liep tot aan de Roer; later werd de Muggenbroekerlaan aangelegd tussen de Roer en de Parklaan. Het achterste gedeelte, een schuur met een plafondhoogte van bijna vier meter, bleek ideaal om als atelier in te richten. Lücker kocht het pand in 1926. Het pand ligt dan vlakbij het in aanleg zijnde Kruiswegpark (aangelegd tussen 1920 en 1934), waar Lücker de kruiswegstaties mocht maken. Zijn beroepseer eiste dat hij er iets speciaals van maakte. Bovendien was verbouwing nodig omdat hij meer ruimte nodig had voor werk en gezin.

Entree in de stijl van de Amsterdamse school. Foto: Carl Lückner

Hij veranderde de onopvallende entree aan de rechter zijgevel (oorspronkelijk de voorgevel) in een blikvanger van formaat: een uitbouw opgetrokken in de stijl van de Amsterdamse school, met binnen een vide. Het eenvoudige zadeldak werd iets verhoogd en gewijzigd in een chiquer aandoende Franse kap (geknikt), hetgeen tevens meer binnenruimte opleverde. Dat hij zorgvuldiger te werk ging dan anderen in vergelijkbare situaties, blijkt uit het feit dat nauwelijks te zien is wát er werd veranderd. De overgang van oud naar nieuw metselwerk werd zorgvuldig gesitueerd, en de uitgebouwde entreepartij lijkt er nooit níét te zijn geweest.

Het huis was er eerder dan de laan. Dat had een gedraaide ligging tot gevolg, want de weg moest om het huis heen geleid worden. Vandaar ook dat je vanuit het huis recht over de Parklaan tot aan de Kapel in 't Zand kunt kijken.

Karel Lückner was de beeldhouwer van de staties in het nabijgelegen Kruiswegpark, dat in de jaren twintig aangelegd werd. Wellicht verwerkte hij daarom veel kalk- en zandsteenblokken in de verbouwing van zijn woonhuis; misschien zijn het reststenen, misschien werd er ook toen wel eens iets 'geregeld'. Bij latere verbouwingen kwamen deze blokken vrij. Sommige blokken werden als sierstuk verwerkt (de ingangspartij, een haardpartij), een aantal werd hergebruikt als schouw in de huidige tuinkamer, terwijl andere blokken als sierelement een plaatsje kregen in de tuin.

Inmiddels was zijn zoon Jan (de vader van Carl dus) ook werkzaam als beeldhouwer. Samen werkten zij in het atelier aan de Parklaan. Hun stijl werd vernieuwend genoemd, en in ieder geval hadden zij een diep gewortelde hekel aan de op tradities gebaseerde neogotiek van dr. Cuypers. Misschien was het dan ook wel dáárom dat Lückner zijn huis voor die tijd nogal provocerend aanpaste in een controversiële stijl.

VERBOUWING: VERDRAAIDE FUNCTIE

Carl werd in 1950 geboren aan de Parklaan, maar groeide op aan de Charles Ruysstraat. Kort nadat grootvader Karel in 1967 overleed, keerde het gezin terug naar de Parklaan. Carl vertrok echter spoedig naar Amsterdam om vanaf 1971 aan de kunstacademie grafische vormgeving te gaan studeren. Ook studeerde hij nog in Praag, maar vestigde zich in Amsterdam, waar hij naam maakte als vormgever en drukker. Na het vroege overlijden van zijn vader hertrouwde zijn moeder en verliet zij het huis en het (intussen buiten gebruik zijnde) atelier aan de Parklaan. Carl zat gehuurd in Amsterdam en ofschoon zijn markt in het westen lag, greep hij de kans zijn ouderlijk huis over te nemen.

Het beeldhouwersatelier was veel te volumineus voor zijn werk. Bovendien vond Carl het uitzicht op de Roer aan de achterzijde zo fascinerend dat hij besloot de boel om te draaien: werken aan de voorzijde, wonen aan de achterzijde met uitzicht op tuin en Roerdal. De onderste verdieping was erg hoog als woonkamer, maar te klein voor tussenverdieping. Besloten werd het achterste gedeelte te verdiepen (letterlijk), waardoor wél de ruimte ontstond voor een tussenvloer. De achtergevel kreeg één grote glaspui. Bij de verbouwing en de renovatie van het pand kwamen tal van beelden, mallen, tekeningen en schilderijen aan het licht. Carl sloeg ze op in de gewelfde kelder, die zó moeilijk toegankelijk is dat het materiaal goed bewaard blijft.

De hedendaagse kunst die vanuit de Parklaan wordt 'geproduceerd' bestaat enerzijds uit vrij werk (grafiek, bibliothele uitgaves en tekeningen/aquarellen) en anderzijds uit kalenders, boekomslagen (*Spiegel van Roermond!*) en brochures. Carl verzorgt het ontwerp, meestal gebruik makend van eigen aquarellen, zijn vrouw Margot van Hoef doet de redactie. Zoals Carl ooit tegen zijn vader zei: "Ik word nooit beeldhouwer", zo zegt Pablo, de oudste van hun twee zonen: "Ik word nooit graficus". Gelukkig studeert hij nu industriële vormgeving in Eindhoven, zodat er toch weer een kunstzinnige generatie Lückner klaar staat. Hoe gaat de volgende verbouwing eruitzien? ®

Verbouwd beeldhouwersatelier met glaspui en verdiepte living. Foto: Carl Lückner

Roermond vanuit de lucht

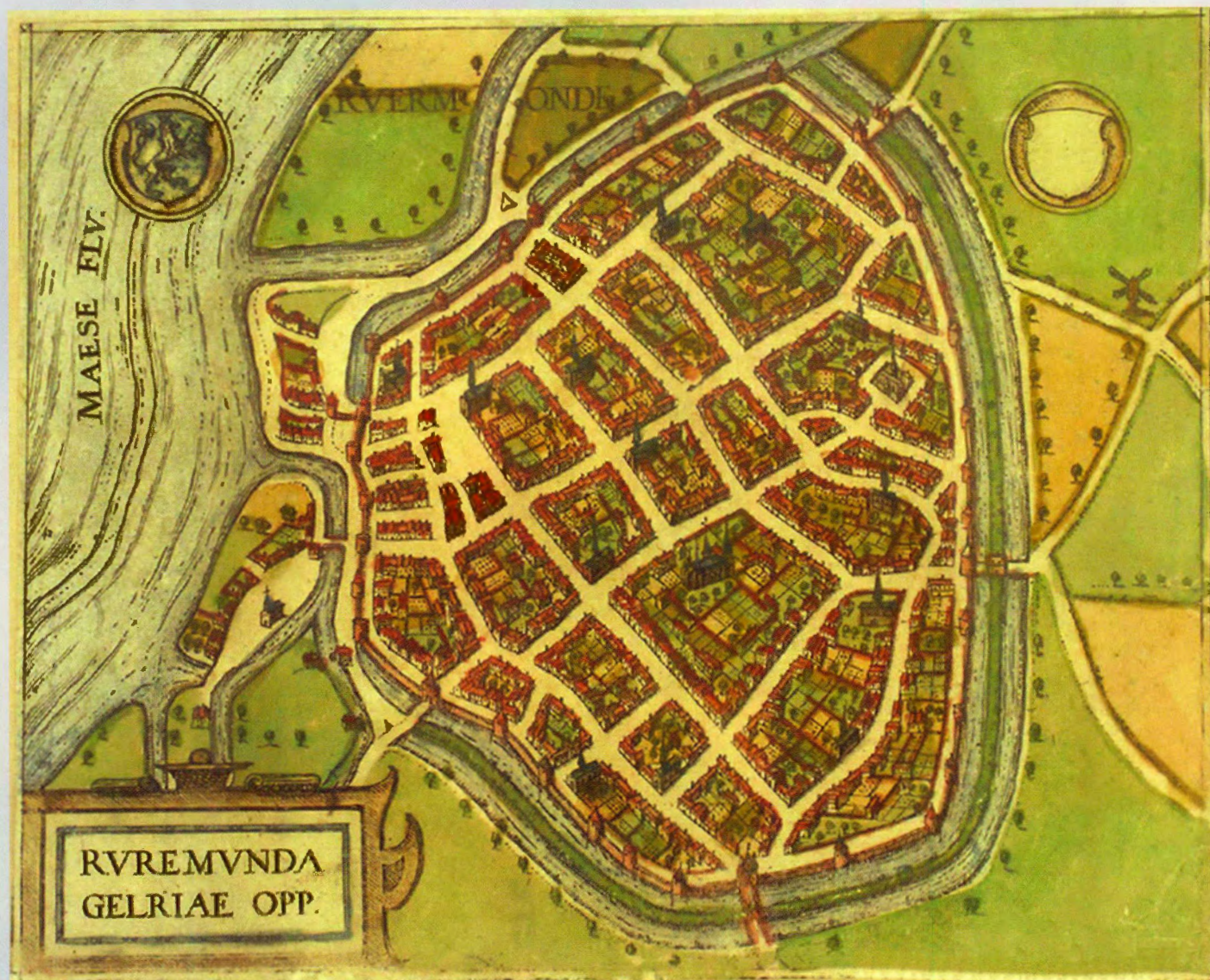
TEKST: GERARD VAN DE GARDE

Sinds april is de originele kaart van Herman Janssens uit 1670-1671 te zien in de vaste tentoonstelling van het Gemeentemuseum. Hij toont de na de stadsbrand van 1665 herstelde of herbouwde gebouwen (rood), de lege plaatsen van de ?? gesloopte gebouwen (wit) en de niet-beschadigde gebouwen (blauw). Het is een vogelvluchtk kaart met een tweedimensionale plattegrond waarop alle gebouwen in een driedimensionaal schijnperspectief zijn ingetekend. Dit soort kaarten werd tot ongeveer 1800 gemaakt; daarna kwamen de veel nauwkeuriger kadastrale kaarten. Janssens maakte zijn kaart tijdens de bloeitijd van de Nederlandse prentkunst. Hoe gaven de wereldberoemde Antwerpse en Amsterdamse drukkers-uitgevers uit de 16e en 17e eeuw Roermond weer? Laat u meevoeren in de vogelvlucht en oordeel zelf.

HOGENBERG (1581) EN (1581/1582)

De Antwerpse graveur Frans Hogenberg gaf eind 16e eeuw samen met de Keulse drukker Georg Braun een luxe platenatlas uit die bekendstaat onder de titel *Civitates Orbis Terrarum* (= de steden van de wereld). In deel III (1581) verscheen een gravure van Roermond (onder aan deze pagina). De plattegronden en stadsgezichten in de atlas waren in de eerste plaats decoratief bedoeld; vandaar bijvoorbeeld de breed weergegeven straten.

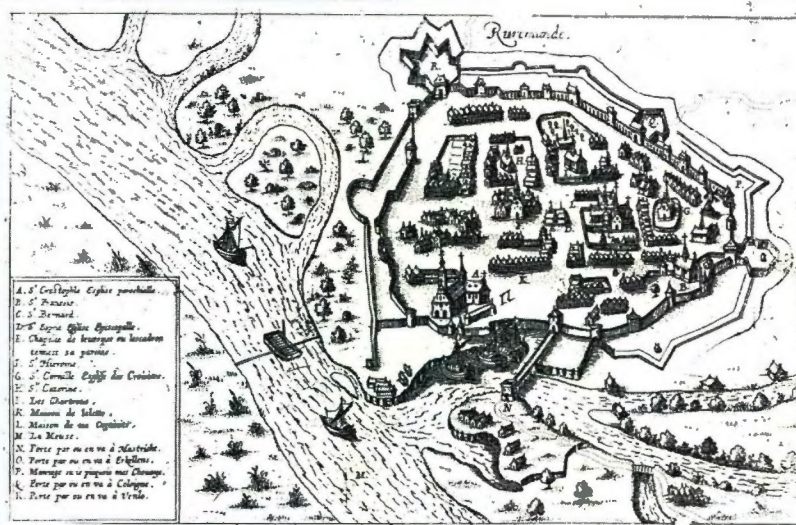
Het jaar daarop verscheen bij de Antwerpse drukker Christoffel Plantijn een herdruk van een internationale bestseller met een beschrijving van alle gewesten van de Lage Landen, het boek *Descriptione di tutti i Paesi Bassi* van Lodovico Guicciardini. Verschillende graveurs

Hogenberg (1581) uit de platenatlas *Civitates Orbis Terrarum*

GEDRUKTE VOGELVLUCHTKAARTEN UIT DE 16E EN 17E EEUW

leverden het illustratiemateriaal. Onder hen ook Hogenberg, die voor de gelegenheid een kopie van zijn Roermondkaart maakte (onder aan deze kolom). Hogenberg baseerde zich op twee bronnen: de meetgegevens en/of schetskaart van zijn landgenoot Jacob van Deventer, die in de jaren 1570 net als hij in Keulen verbleef, en zijn eigen rijke fantasie. Van Deventers accurate weergave van Roermond kreeg bij Hogenberg de vorm van een ronde pannenkoek met hier en daar een muurtoren en een kerk te veel. Veel details kloppen niet. Op de hoek van de Markt is een kerk te zien die daar nooit gestaan heeft. De straat naar de Kraanpoort en de Sint-Nicolaasstraat zijn samengevoegd tot één straat in het verlengde van de Swalmerstraat. Van de Kleine Bergstraat ontbreekt het zuidelijk deel tussen Brugstraat en de huidige bibliotheek. Het Minderbroedersklooster (de huidige Protestantse Kerk) ligt direct aan de Begijnenstraat (het verlengde van de Pelserstraat), hoewel daar in werkelijkheid nog een paar huizen tussen lagen. De kerk van het voormalige Beggardenklooster ligt aan de verkeerde kant van de Beggardenstraat (een naam die zou worden verbasterd tot Bekkersjtraot en uiteindelijk foutief vernederlandst tot Bakkerstraat). En zo kan ik nog wel even doorgaan. Voor kerken en kapellen gebruikte Hogenberg een soort kaartsymbool *avant la lettre*: het zijn bijna allemaal eenschepige kerken met een dakorentje in het midden. Van een aantal kerken is bekend dat ze er heel anders uitzagen.

Onbekende maker (na 1605)

ONBEKEND NA 1605

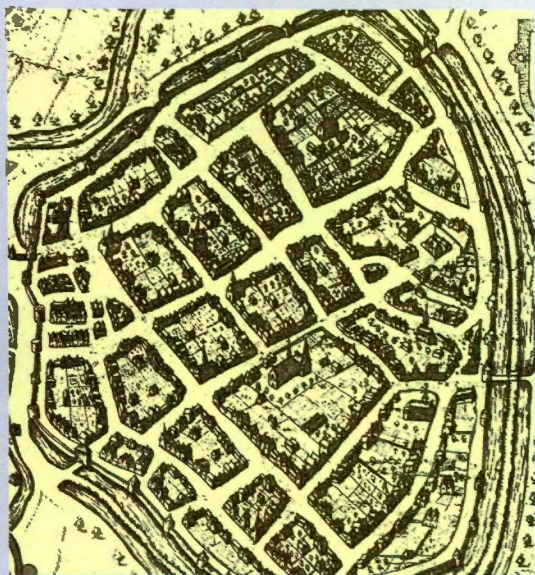
Deze vogelvluchtk kaart is van een mij onbekende maker. De context is wel te achterhalen. Het stadhuis is aangeduid als het *Maison de leletto* en naast de toenmalige kathedraal aan de Heilig-Geeststraat staat een *Chapelle de leuesque ou lescadron tenaet sa paroisse*. Van mei 1604 tot mei 1605 was Roermond bezet door een Italiaans-Spaans eskadron dat aan het muiten geslagen was. Hun aanvoerder droeg de titel 'eletto' (Italiaans voor elect, gekozene) en bestuurdde de stad vanuit het stadhuis. Omdat de muiters de plaatselijke geestelijken niet konden verstaan hadden ze een Italiaanse priester laten overkomen, die in de bisschoppelijke kapel een parochie leidde. (Voor wie Frans leest: *leletto* = l'eleto, *leuesque* = l'évêque, *lescadron* = l'escadron.)

Twee andere bijschriften trekken ook de aandacht: het *Maison de ma captiuite* en de *Mannege ou ie picquois mes Cheuaux*: het huis van mijn gevangenschap en de manege waar ik mijn paarden pikte. Mijn conclusie: deze kaart komt uit een boek waarin iemand beschrijft hoe hij (zij?) in 1604 of 1605 ontsnapt is aan de muiters.

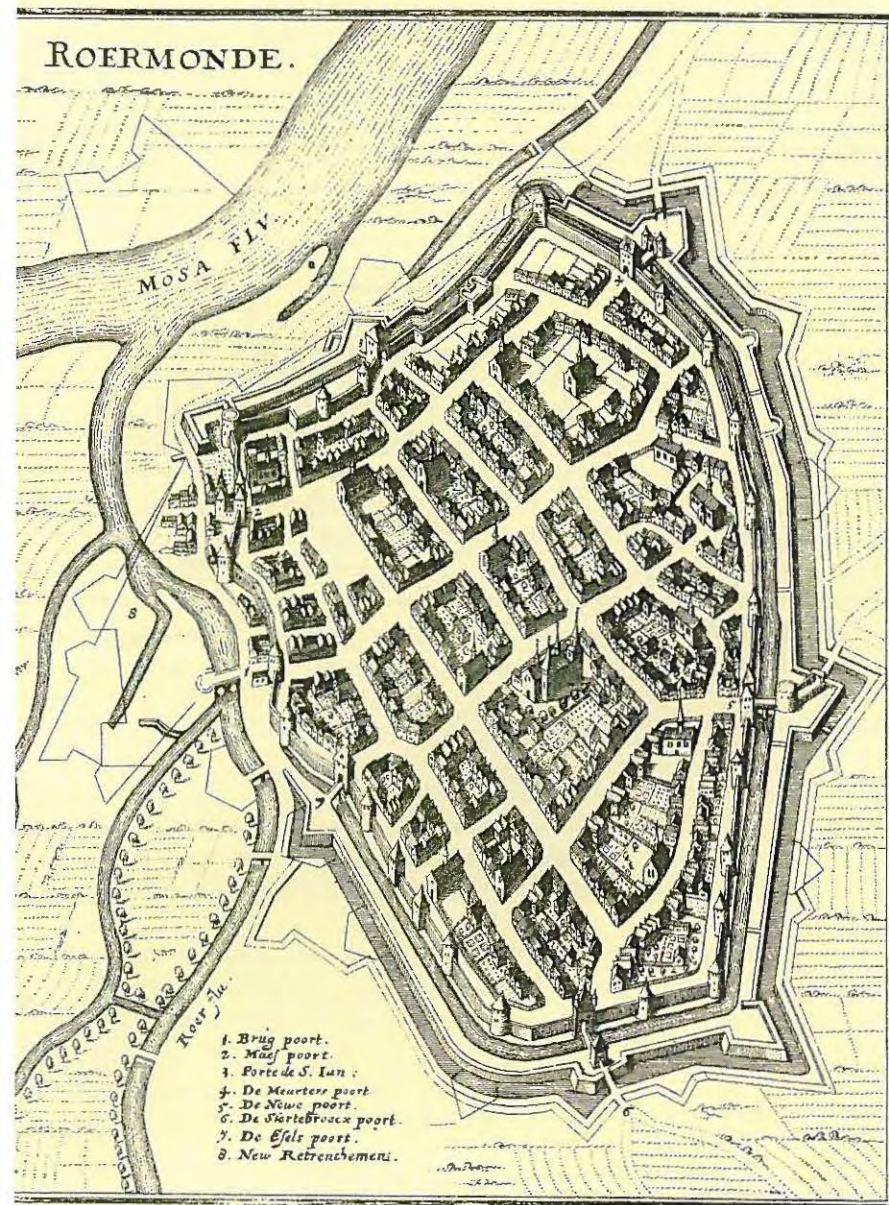
De stad, haar huizen en gebouwen, is wel heel erg schetsmatig weergegeven. De tekenaar wil de kennelijk alleen zijn spannende verhaal illustreren. Cartografische nauwkeurigheid deed er niet toe.

ONBEKEND NA 1632

In de 17e eeuw kwam de prentkunst tot grote bloei. Deze fraaie gravure (op pagina 8) is gemaakt voor een Engelstalig publiek of misschien door een Engelsman. De mij onbekende maker geeft Roermond weer zoals het er in 1632 bij lag. Dat weten we dankzij een manuscriptkaart van Daniel Cletcher, ingenieur in het leger van stadhouder Frederik Hendrik. Nadat deze in 1632 Roermond had veroverd, liet hij Cletcher een plan tot modernisering van de vestingwerken maken. Cletcher tekende de bestaande stadsomringing, bastions en grachten en gaf in dunne lijnen aan waar nieuwe werken zouden moeten komen. De maker van deze gravure nam Cletcher's kaart in zijn geheel over, inclusief de dunne lijnen en de deels foute inschriften (Meurters poort voor Meurkens poort, Siertebroecx poort voor Swartbroecx poort). Op Cletcher's origineel waren echter alleen de vestingwerken ingetekend. De Engelse graveur baseerde zijn bebouwingsbeeld op één van de plattegronden van Hogenberg. En nam ook daarvan nauwgezet alle fouten over, zoals het kerkje aan de Markt, de samenvoeging van Sint-Nicolaasstraat en Kraanpoort, de halve Kleine Bergstraat enzovoort.

Hogenberg (1581) uit *Descrittione di tutti i Paesi Bassi*

Onbekende maker (na 1632)

VAN GEELKERCKEN (1654) EN BLAEU (1644)

De plattegrond rechts is afkomstig uit de wereldberoemde platenatlas *Tooneel der Steden* van Joan Blaeu (eerste druk 1644). Het Gelders Overkwartier en zijn hoofdstad Roermond worden daarin nog beschreven als behorend tot de Republiek der Verenigde Nederlanden, maar dat klopte sinds 1637 niet meer. Op de verovering in 1632 was al na vijf jaar een herovering door Spanje gevolgd. En juist dat verklaart waarom de plattegrond van Blaeu (pagina 9) gebaseerd is op de in 1654, dus tien jaar later, verschenen plattegrond van Nicolaas van Geelkercken. Na de verovering van het Overkwartier gaven de (Noord-Nederlandse) Staten van Gelre opdracht tot de samenstelling van een officiële geschiedschrijving van hun gewest. Ze huurden een historicus in voor de tekst en -nogal laat, in 1636 - een cartograaf. Die cartograaf, Nicolaas van Geelkercken, had zijn werk nog niet af toen in 1639 de Latijnse editie van het boek verscheen. Inmiddels waren de Staten van Gelre 'hun' Overkwartier dus alweer kwijt aan Spanje. Tot overmaat van ramp overleed de historicus. Van de Nederlandstalige editie kwam voorlopig niets. Intussen zat Van Geelkercken met zijn opmetingen en tekeningen. Hij verkocht daarom aan Blaeu het recht van eerste publicatie. Uiteindelijk lieten de Staten van Gelre hun prestigeproject voltooien door een andere historicus, Arend van Slichtenhorst. Het verscheen in 1654 onder de titel *XIV Boeken van de*

Geldersse Geschiedenissen, met Van Geelkerckens plattegrond van Roermond.

Op de plattegronden van Van Geelkercken en Blaeu liggen de meeste kerken in noord-zuidrichting, hoewel christelijke kerken traditioneel op het oosten georiënteerd zijn (oriënt = oosten!). In feite zijn deze kerken alleen op uniforme wijze weergegeven: eenschepig, met een centraal daktorentje, gelegen in het midden van een ommuurd kerkhof en getekend van links naar rechts. Van Geelkercken gebruikt hier dus een 'kaartsymbool', net als Hogenberg. Het grote verschil met de kaarten van Hogenberg is, dat het noorden daar boven ligt en bij Van Geelkercken links. Door die kanteling en door het gebruik van een 'kaartsymbool' voor kerken lijkt het bebouwingsbeeld bij Van Geelkercken op het eerste gezicht niet op dat van Hogenberg. Maar wie beter kijkt ziet een hoge mate van overeenkomst, inclusief de overgenomen fouten.

Van Geelkerckens zoon Isaac had in 1638 in slechts 38 dagen het Overkwartier gekarteerd. Hij kon in die beperkte tijd - zo veronderstelden historici later - haast alleen globale opnames gemaakt hebben. Het aan Hogenberg ontleende bebouwingsbeeld vormt voor die veronderstelling een sprekend bewijs.

DE WIT JR. (1698)

De laatst bekende, in druk verschenen vogelvluhtkaart van Roermond is die van Frederick de Wit jr. Hij is te vinden in een rond 1698 verschenen platenatlas met een lange titel, die in de wandeling kortweg het *Stedenboek* genoemd wordt. Op het eerste gezicht lijkt De Wits gravure op die van Blaeu. Het randwerk en een groot deel van de vestingwerken zijn

Johan Blaeu (1649)

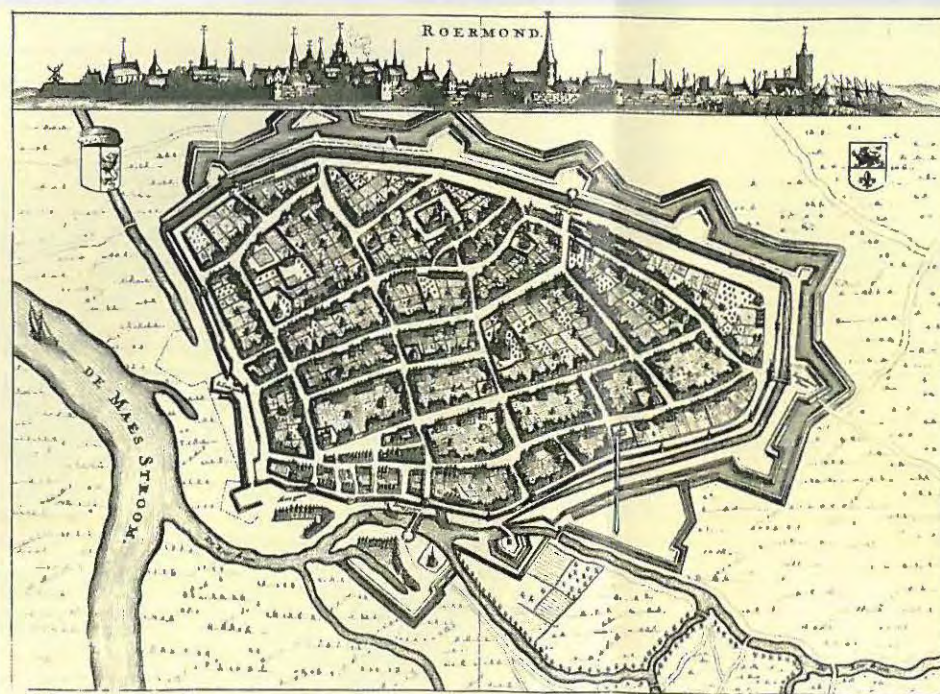
zelfs identiek. De grootste verschillen zitten in de weergegeven gebouwen.

Wat was er gebeurd? De zoons van Joan Blaeu, minder getalenteerd dan hun vader en grootvader, hebben op een zeker moment opruiming gehouden en een deel van hun koperplaten van de hand gedaan. De Wit kocht onder meer de plaat van Roermond. Omdat de weergave van de vestingwerken en gebouwen niet meer actueel was, verving hij gedeelten door een nieuw graveerwerk.

pretendeert te zijn. Bouwhistorisch hebben we het meest aan Janssens, kunsthistorisch het meest aan het werk van een Hogenberg, een Blaeu en een De Wit.®

Literatuur

- B. van 't Hoff, (Over Van Deventer; titel volgt)
- Jkv. J.M. van Winter, Bij een onbekende kaart van Roermond, in: *Libellus Festivus* aangeboden aan Joseph H.F.H. Linssen, 1964.
- Peter H. Meurer, Der Geldern-Plan des Johann Merck aus dem Jahre 1646, in: *Geldrischer Heimatkalender* 2001.

Van Geelkercken (1654)

Het bebouwingsbeeld bij De Wit is een stuk accurater dan dat bij Hogenberg en zijn navolgers. Het stratenpatroon is vrijwel perfect weergegeven. Maar van de meest prominente gebouwen kan dat niet gezegd worden. De kaart lijkt de neerslag te zijn van schetswerk tijdens een haastige wandeling door de stad.

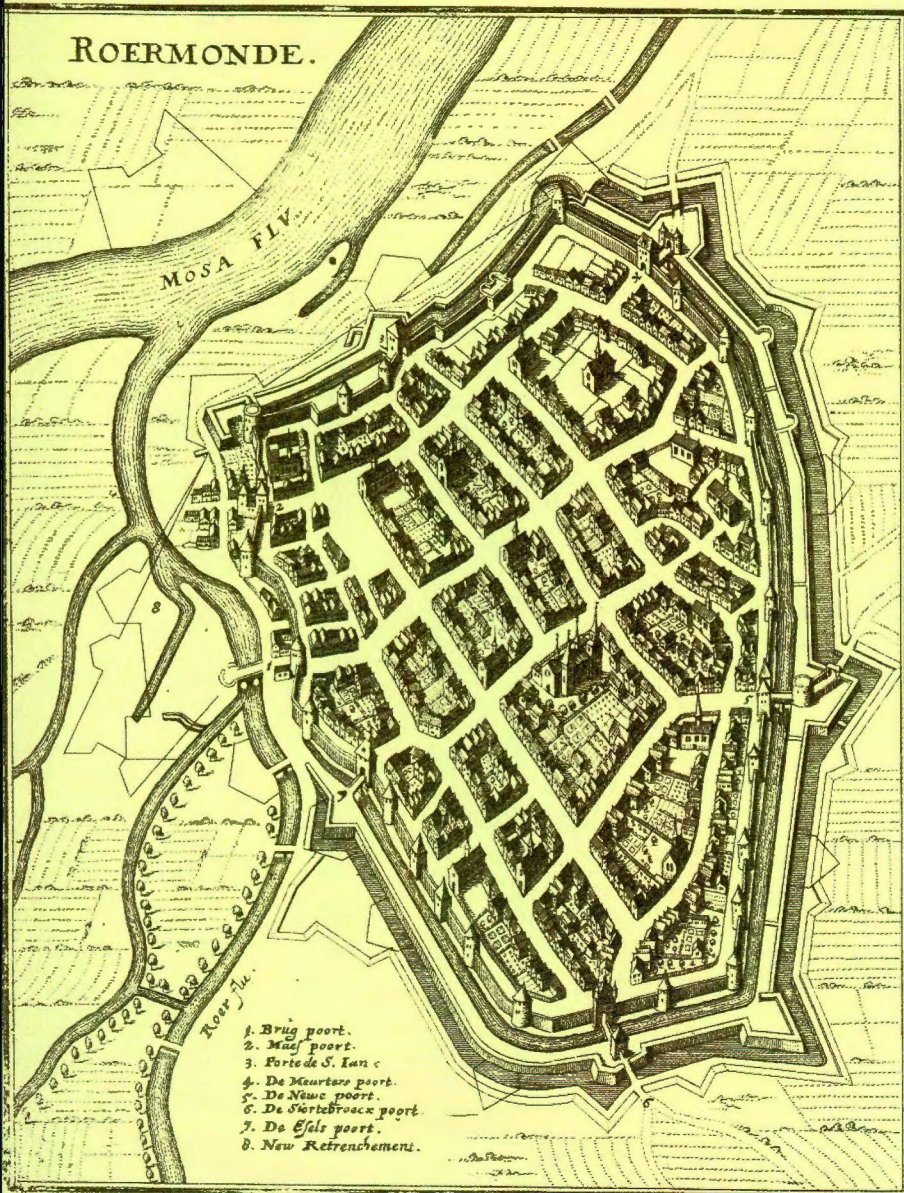
Zo heeft de Nederlandse prentkunst in de 16e en 17e eeuw voor wat betreft Roermond wel een aantal fraaie platen opgeleverd, maar

De Wit (1698)

geen betrouwbaar beeld van het uiterlijk van openbare gebouwen, kerken, kloosters en huizen. Alleen het bebouwingsbeeld bij Frederick de Wit jr. komt kwalitatief een beetje in de buurt van de kaart van Herman Janssens uit 1670-1671. Aan de andere kant is Janssens' kaart esthetisch en mathematisch-cartografisch gezien nogal onbeholpen.

De in druk verschenen vogelvluhtkaarten van Roermond zijn niet beter of slechter dan de manuscriptkaart van Janssens, maar anders. Elke historische kaart moet beoordeeld worden op wat hij

Geldersse Geschiedenissen, met Van Geelkerckens plattegrond van Roermond.

Op de plattegronden van Van Geelkercken en Blaeu liggen de meeste kerken in noord-zuidrichting, hoewel christelijke kerken traditioneel op het oosten georiënteerd zijn (oriënt = oosten!). In feite zijn deze kerken alleen op uniforme wijze weergegeven: eenscheppig, met een centraal daktorentje, gelegen in het midden van een ommuurd kerkhof en getekend van links naar rechts. Van Geelkercken gebruikt hier dus een 'kaartsymbool', net als Hogenberg. Het grote verschil met de kaarten van Hogenberg is, dat het noorden daar boven ligt en bij Van Geelkercken links. Door die kanteling en door het gebruik van een 'kaartsymbool' voor kerken lijkt het bebouwingsbeeld bij Van Geelkercken op het eerste gezicht niet op dat van Hogenberg. Maar wie beter kijkt ziet een hoge mate van overeenkomst, inclusief de overgenomen fouten.

Van Geelkerckens zoon Isaac had in 1638 in slechts 38 dagen het Overkwartier gekarteerd. Hij kon in die beperkte tijd - zo veronderstelden historici later - haast alleen globale opnames gemaakt hebben. Het aan Hogenberg ontleende bebouwingsbeeld vormt voor die veronderstelling een sprekend bewijs.

DE WIT JR. (1698)

De laatst bekende, in druk verschenen vogelvluchtkaat van Roermond is die van Frederick de Wit jr. Hij is te vinden in een rond 1698 verschenen platenatlas met een lange titel, die in de wandeling kortweg het *Stedenboek* genoemd wordt. Op het eerste gezicht lijkt De Wits gravure op die van Blaeu. Het randwerk en een groot deel van de vestingwerken zijn

Onbekende maker (na 1632)

VAN GEELKERCKEN (1654) EN BLAEU (1644)

De plattegrond rechts is afkomstig uit de wereldberoemde platenatlas *Tooneel der Steden* van Joan Blaeu (eerste druk 1644). Het Gelders Overkwartier en zijn hoofdstad Roermond worden daarin nog beschreven als behorend tot de Republiek der Verenigde Nederlanden, maar dat klopte sinds 1637 niet meer. Op de verovering in 1632 was al na vijf jaar een herovering door Spanje gevolgd. En juist dat verklaart waarom de plattegrond van Blaeu (pagina 9) gebaseerd is op de in 1654, dus tien jaar later, verschenen plattegrond van Nicolaas van Geelkercken.

Na de verovering van het Overkwartier gaven de (Noord-Nederlandse) Staten van Gelre opdracht tot de samenstelling van een officiële geschiedschrijving van hun gewest. Ze huurden een historicus in voor de tekst en - nogal laat, in 1636 - een cartograaf. Die cartograaf, Nicolaas van Geelkercken, had zijn werk nog niet af toen in 1639 de Latijnse editie van het boek verscheen. Inmiddels waren de Staten van Gelre 'hun' Overkwartier dus alweer kwijt aan Spanje. Tot overmaat van ramp overleed de historicus. Van de Nederlandstalige editie kwam voorlopig niets. Intussen zat Van Geelkercken met zijn opmetingen en tekeningen. Hij verkocht daarom aan Blaeu het recht van eerste publicatie. Uiteindelijk lieten de Staten van Gelre hun prestigeproject voltooien door een andere historicus, Arend van Slichtenhorst. Het verscheen in 1654 onder de titel *XIV Boeken van de*

Van Geelkercken (1654)

Johan Blaeu (1649)

zelfs identiek. De grootste verschillen zitten in de weergegeven gebouwen.

Wat was er gebeurd? De zoons van Joan Blaeu, minder getalenteerd dan hun vader en grootvader, hebben op een zeker moment opruiming gehouden en een deel van hun koperplaten van de hand gedaan. De Wit kocht onder meer de plaat van Roermond. Omdat de weergave van de vestingwerken en gebouwen niet meer actueel was, verving hij gedeelten door een nieuw graveerwerk.

Het bebouwingsbeeld bij De Wit is een stuk accurater dan dat bij Hogenberg en zijn navolgers. Het stratenpatroon is vrijwel perfect weergegeven. Maar van de meest prominente gebouwen kan dat niet gezegd worden. De kaart lijkt de neerslag te zijn van schetswerk tijdens een haastige wandeling door de stad.

Zo heeft de Nederlandse prentkunst in de 16e en 17e eeuw voor wat betreft Roermond wel een aantal fraaie platen opgeleverd, maar

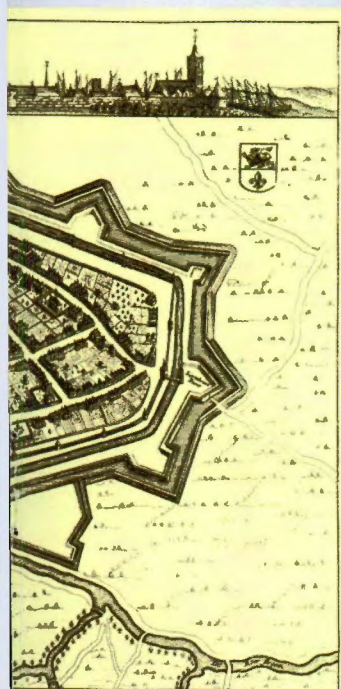
geen betrouwbaar beeld van het uiterlijk van openbare gebouwen, kerken, kloosters en huizen. Alleen het bebouwingsbeeld bij Frederick de Wit jr. komt kwalitatief een beetje in de buurt van de kaart van Herman Janssens uit 1670-1671. Aan de andere kant is Janssens' kaart esthetisch en mathematisch-cartografisch gezien nogal onbeholpen.

De in druk verschenen vogelvluchtkarten van Roermond zijn niet beter of slechter dan de manuscriptkaart van Janssens, maar anders. Elke historische kaart moet beoordeeld worden op wat hij

pretendeert te zijn. Bouwhistorisch hebben we het meest aan Janssens, kunsthistorisch het meest aan het werk van een Hogenberg, een Blaeu en een De Wit. ®

Literatuur

- B. van 't Hoff, (Over Van Deventer; titel volgt)
- Jkv. J.M. van Winter, Bij een onbekende kaart van Roermond, in: Libellus Festivus aangeboden aan Joseph H.F.H. Linssen, 1964.
- Peter H. Meurer, Der Geldern-Plan des Johann Merck aus dem Jahre 1646, in: Geldrischer Heimatkalender 2001.

De Wit (1698)

Roermond op de schop

Roermond timmert de laatste maanden aan de weg. Niet alleen probeert de stad zich naar buiten toe te profileren als ideale vestigingsplaats voor broodnodige bedrijvigheid. Nee, er wordt letterlijk getimmerd aan de snelweg A73. Maar ook op andere plekken in de gemeente Roermond wordt er flink uitpakkt. Deze twee pagina's geven een beeld van de werken die momenteel volop in uitvoering zijn. Ze tonen ook hoe fotografen aan de weg timmeren: deze keer een impressie van het werk van Roermondenaar Wil Delissen, één van de 25 'Objectief Roermond'-fotografen. - TM

TEKST EN FOTO'S: WIL DELISSEN

Nassastraat/Koningin Regentesselaan

Stadsvernieuwing, een fenomeen dat in Nederland de kop op stak in de tachtiger jaren, is actueler dan ooit in Roermond. Na diverse plekken in de binnenstad en de Kemp was ook het Veld aan de beurt. Op dit moment wordt het gebied tegenover de hoofdingang van het ziekenhuis ingevuld (IAI-lokatie). Qua hoogte en volume doet de nieuwbouw afbreuk aan het karakter van de volksbuurt. Een vlag van stedenbouwkundige verstandsverbijstering?

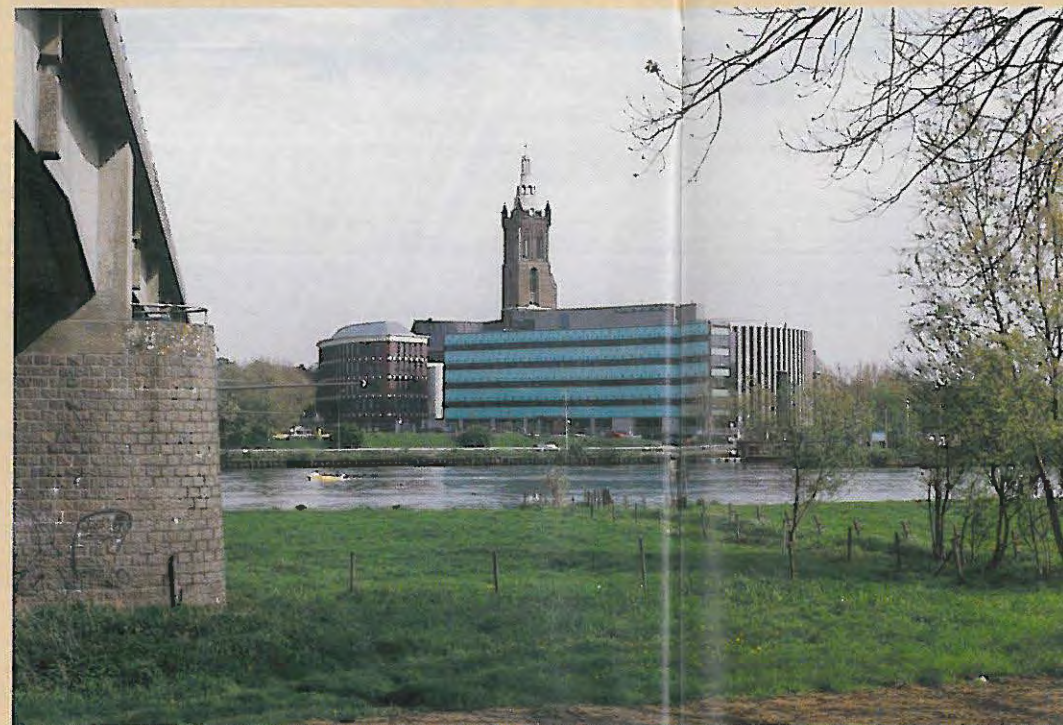

Foto boven: Buitenop

Het visitekaartje voor de bezoeker die Roermond via de Maasbrug nadert, zal binnenkort een gedaanteverwisseling ondergaan. Alleen een gele zandvlakte vóór het CWI kantoor verklaapt nu nog, dat er iets staat te gebeuren. Feit is dat het huidige stedelijke silhouet rigoureus zal worden doorbroken door een nieuw kantarencomplex. Het valt te hopen dat Roermonds pracht, de kathedraal, niet zal worden overschaduwd.

Foto onder: De N293 Zuid-Tangent in aanleg gaat de verbinding vormen tussen de Heinsbergerweg en de Keulsebaan. Met zwaar geschut wordt het landelijk gebied te lijf gegaan. De volgende stap zal zijn, dat de akkers plaats moeten maken voor bebouwing met zowel industriële functies (richting Keulsebaan) als woondoeleinden (richting Heinsbergerweg).

Foto's boven en onder: De laatste schakel in het slingertraject van Zuid- naar Noord-Limburg, de R73, heeft de afgelopen 20 jaar z'n sporen achtergelaten. Nu moet ook Roermond er aan geloven. Dit nieuwe ruimtelijke element zal in sterke mate het beeld van Roermond-Zuid gaan bepalen. Diverse woningen aan de rand van de Kemp hebben al moeten wijken voor dit megaproject en het risico dat Kitskensberg in een isolement geraakt is niet ondenkbaar. Het project zal Roermond echter geen windeieren leggen. In tegendeel: de beoogde verbetering van de bereikbaarheid zal de stad een enorme economische impuls geven. Bij de Heinsbergerweg duikt de snelweg langzaam de grond in, teneinde het waardevol natuurgebied aan de oevers van de Raer te ontzien. Een compliment voor de besluitvormers die dit keer de economie niet hebben laten winnen van het milieu en hebben gekozen voor een oplossing die ook duurzaam is voor natuur en ecologie.

Roerm op de s

Roermond timmert de laatste maanden aan de weg. Niet alleen probeert de stad zich naar buiten toe te profileren als ideale vestigingsplaats voor broodnodige bedrijvigheid. Nee, er wordt letterlijk getimmerd aan de snelweg A73. Maar ook op andere plekken in de gemeente Roermond wordt er flink uitgekapt. Deze twee pagina's geven een beeld van de werken die momenteel volop in uitvoering zijn. Ze tonen ook hoe fotografen aan de weg timmeren: deze keer een impressie van het werk van Roermondenaar Wil Delissen, één van de 25 'Objectief Roermond'-fotografen. - TM

TEKST EN FOTO'S: WIL DELISSEN

Nassastraat/ Koningin Regentesselaan

Stadsvernieuwing, een fenomeen dat in Nederland de kop op stak in de tachtiger jaren, is actueler dan ooit in Roermond. Na diverse plekken in de binnenstad en de Kemp was ook het Veld aan de beurt. Op dit moment wordt het gebied tegenover de hoofdingang van het ziekenhuis ingevuld (IAI-lokatie). Qua hoogte en volume doet de nieuwbouw afbreuk aan het karakter van de volksbuurt. Een vlag van stedenbouwkundige verstand-verbijstering?

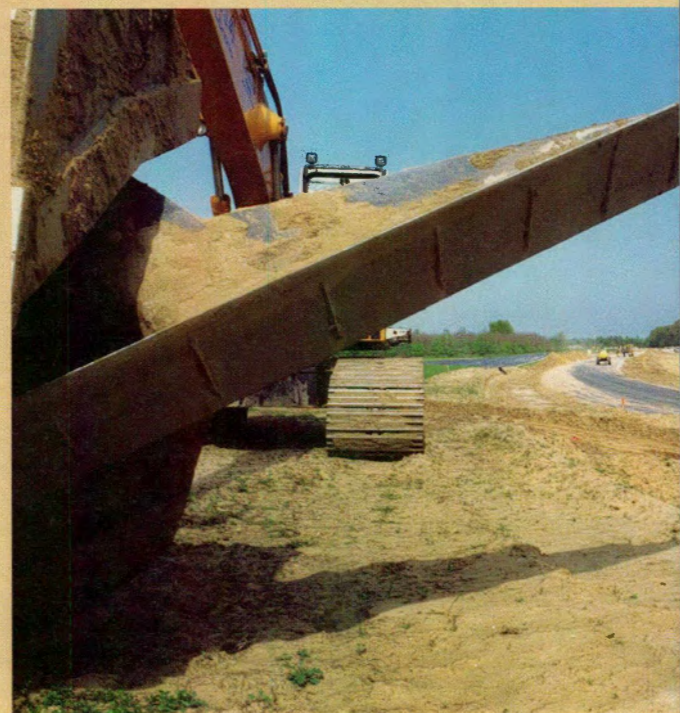

Foto boven: Buitenop

Het visitekaartje voor de bezoeker die Roermond via de Maasbrug gedaanteverwisseling ondergaan. Alleen een gele zandvlakte vóór dat er iets staat te gebeuren. Feit is dat het huidige stedelijke silhouet doorbroken door een nieuw kantorencomplex. Het valt te hopen dat de kathedraal, niet zal worden overschaduwd.

Foto onder: De N293 Zuid-Tangent in aanleg gaat de verbinding Heinsbergerweg en de Keulsebaan. Met zwaar geschut wordt het volgende stap zal zijn, dat de akkers plaats moeten maken voor functies (richting Keulsebaan) als woondoeleinden (richting Heinsbergerweg).

ond chop

g nadert, zal binnenkort een
het CWI kantoor verklapt nu nog,
ouet rigoureuus zal worden
dat Roermonds pracht, de

ng vormen tussen de
landelijk gebied te lijf gegaan. De
bebouwing met zowel industriële
bergerweg).

Foto's boven en onder: De laatste schakel in het slingertraject van Zuid- naar Noord-Limburg, de R73, heeft de afgelopen 20 jaar z'n sporen achtergelaten. Nu moet ook Roermond er aan geloven. Dit nieuwe ruimtelijke element zal in sterke mate het beeld van Roermond-Zuid gaan bepalen. Diverse woningen aan de rand van de Kemp hebben al moeten wijken voor dit megaproject en het risico dat Kitskensberg in een isolement geraakt is niet ondenkbaar. Het project zal Roermond echter geen windeieren leggen. In tegendeel: de beoogde verbetering van de bereikbaarheid zal de stad een enorme economische impuls geven. Bij de Heinsbergerweg duikt de snelweg langzaam de grond in, teneinde het waardevol natuurgebied aan de oevers van de Roer te ontzien. Een compliment voor de besluitvormers die dit keer de economie niet hebben laten winnen van het milieu en hebben gekozen voor een oplossing die ook duurzaam is voor natuur en ecologie.

In *Ruimtelijk* van maart 2005 citeerden wij enige uitspraken van wethouder Jos van Rey over monumentenzorg. Die uitspraken deed hij tijdens een lezing voor de VNG, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, over de toekomst van het nationale monumentenbeleid. Van Rey leverde pittige kritiek op de staatssecretaris. Ruimte vergeleek zijn standpunten met de situatie in Roermond en kwam tot de conclusie dat zijn woorden slechts praatjes waren die geen gaatjes vullen. Wat vindt de wethouder van die conclusie?

Een vraaggesprek.

'De kritische houding van Ruimte is geen belemmering!'

Door Leonard Fortuin

• In het vorige nummer van *Ruimtelijk* staat een artikel waarin enige van uw uitspraken vergeleken worden met de praktijk in Roermond. De strekking van het artikel is dat uw uitspraken behartenswaardig zijn, maar dat u in Roermond de zaken helaas niet dienovereenkomstig geregeld heeft. Bent u het eens met die strekking?

'Nee, met die strekking ben ik het niet eens. De spiegel die ik in de VNG-lezing de regering heb voorgehouden houd ik in Roermond ook mezelf voor. Helaas lukt het niet altijd alles zó te regelen dat er niets te wensen over blijft. We zijn maar een klein stadje, onze financiën zijn beperkt. Het artikel in *Ruimtelijk* belicht wel heel erg eenzijdig en met venijn de zaken die nog geregeld moeten worden. De successen blijven onbesproken.'

• De formatie voor monumentenzorg is met de terugkeer van Erik Caris uitgebreid van 0,5 naar 1,5 fte. (fte = full time equivalent, een volledige arbeidsplaats. Red.) Maar als

we de gangbare sleutel van 1 fte per 100 monumenten hanteren, is er nog steeds 1 fte te weinig. Wat gaat u daaraan doen?

'Het college had de opdracht van de gemeenteraad om 2 miljoen euro te bezuinigen. Gezien de problemen als werkloosheid en sociale achterstand waar de gemeente mee kampt was dat niet gemakkelijk. Het college heeft toen over de volle breedte van het gemeentelijke beleid voorstellen gedaan. Ook in mijn portefeuille heb ik veren moeten laten. Helaas is hierbij de monumentenformatie grotendeels wegbezuinigd. Op initiatief van de VVD is deze bezuiniging echter teruggedraaid en is de formatie nu hersteld op de oude sterkte van 2 fte (waarvan 0,5 niet ingevuld). Ik blijf er me echter voor inzetten om de formatie uit te breiden naar 2,5 fte. Ik zal geen gelegenheid voorbij laten gaan om de raad ervan te overtuigen dat een investering in monumentenzorg een investering in de toekomst van de stad is.'

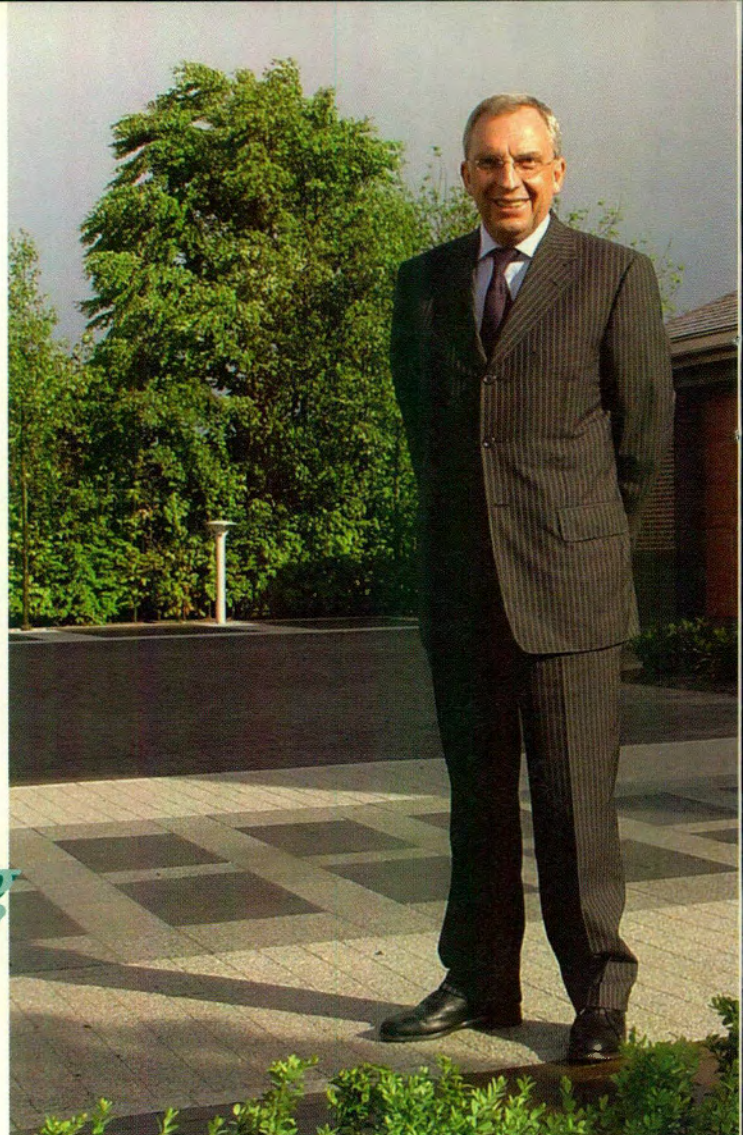
• Ruimte heeft vorig jaar in een 'Zwartboek' een gedocumenteerd overzicht gegeven van de achter-

stand waarin de monumentenzorg in Roermond zich bevindt. U heeft daarop nooit gereageerd. Maar monumentenzorg zit in uw portefeuille en Ruimte is daarom zeer benieuwd naar uw standpunt. Wat vindt u van ons 'Zwartboek'?

'Uw zwartboek noemt een aantal zaken die minder goed zijn gegaan dan we gewild hadden. Het is terecht dat daar op gewezen wordt en we blijven ons best doen om het wél goed te doen. Door het zwartboek wordt echter ook, en dat is niet terecht, de suggestie gewekt dat het in Roermond alleen maar kommer en kwel is. Er is in de jaren waarover het zwartboek gaat enorm veel werk verricht en er zijn een heleboel opmerkelijke successen geboekt. Het zou sportief zijn daar ook een witboek over op te stellen.'

• Aan welke successen denkt u dan?

'Ik denk bijvoorbeeld aan de restauratie en herbesteding van de panden aan de Roersingel, van het poortgebouw en het eerste legeringsgebouw van de kazerne, het Christoffelhuis, de eerste fasen van het

Wethouder Jos van Rey in de voortuin van zijn Hertens huis.
Foto: Leonard Fortuin

ECI-complex, de oude muziekschool in de Swalmerstraat en de Moutfabriek waarvan de restauratie binnenkort van start gaat.'

• **Mogen we verwachten dat met de uitbreiding van de formatie de achterstand wordt ingelopen?**

'We mogen verwachten dat er hard gewerkt zal worden om aan het monumentenbeleid zo goed mogelijk vorm te geven. We zullen echter onze ambities moeten afstemmen op onze mogelijkheden. Deze boodschap wil ik ook aan de Stichting Ruimte meegeven.'

• **De betrekkingen tussen de gemeente en onze stichting hebben onlangs een moeilijke periode beleefd. Directe aanleiding was een artikel in ons blad dat de gemeente 'met ontzetting' had gelezen. Ruimte betuigde daarover onmiddellijk spijt, wegens een 'citaat' dat geen citaat bleek.**

Desondanks schortte de gemeente alle overleg met ons op, in een boze brief. Vindt u achteraf niet dat die reactie overtrokken was?

'Nee, het citaat was slechts de druppel die de emmer deed overlopen. Onze reactie heeft ervoor gezorgd dat net als de gemeente ook de Stichting Ruimte zich ging bezinnen op hoe je op een goede manier

vraagt er nu naar. Een concreet voorbeeld is een bezwaarschrift dat uw stichting indiende tegen het plan voor Huize Casimir aan de Venloseweg. In dit bezwaar schrift stelde u o.a. dat er geen archeologisch onderzoek plaats zou vinden. Er is echter wel degelijk een Inventariserend Veldonderzoek uitgevoerd. Geconstateerd is dat op het bouwterrein naar alle waarschijnlijkheid resten van een bastion uit de verdedigingswerken aangetroffen zullen worden. Op basis daarvan heeft het college besloten het uitgraven van de bouwput onder archeologische begeleiding verplicht te stellen. Dit conform de aanbevelingen door de archeologen. De bewering dat er geen archeologisch onderzoek plaats zou vinden is dus niet juist.

Een ander voorbeeld waarbij de gemeente in een verkeerd daglicht wordt gesteld is te vinden in het decembernummer van Ruimtelijk (pag. 10). Hier wordt over de Noordelijke Vestingwerken gesteld dat "Nu zou het misverstand kunnen ontstaan dat alle partijen die om rijksbescherming hebben gevraagd (waaronder de gemeente - JvR), opereren vanuit hetzelfde oogmerk. Dat is helaas niet het geval: de gemeente lijkt bereid om andermaal een aanval te gedogen omwille van een paar parkeerplaatsen en ze heeft geen enkele ambitie

navraag gedaan over de Noordelijke Vestingwerken. Voortdurend werd de zaak op de lange termijn geschoven, o.a. bij gebrek aan formatie! De komst van het DOC werd gekoppeld aan een reservering van 1 miljoen gulden voor de vestingwerken. Maar die zijn tot op heden niet gebruikt. Welke inspanningen heeft de gemeente zich dan getroost in deze?

'De gemeente heeft geprobeerd dit project als gepland uit te voeren. De reservering van 1 miljoen is daarvoor echter bij lange na niet voldoende. Bezuinigingen hebben ons genoodzaakt het project uit te stellen.'

• **Zijn er nog meer 'feiten onjuist weergegeven of verdraaid'?**

'Een wel heel navrant voorbeeld van onjuist weergegeven van de feiten kunt u vinden in Ruimtelijk van juni 2004 in een artikel over de Moutfabriek (pag. 3). Hierin werd gemeld: "In 1993 probeerde Willem Cartigny het complex geplaatst te krijgen op de provinciale monumentenlijst. De Stichting tot Behoud van Monumenten van Bedrijf en Techniek in het Zuiden van Nederland vroeg in 1995 met spoed rijksbescherming aan, en stelde in 1997 beroep in, nadat de Rijksdienst voor de Monumentenzorg (RDMZ) de aanvraag had afgewezen. In 1998 werd het complex door Ruimte voorgedragen voor het Monumenten Selectie Project. Al deze inspanningen leidden er toe dat de mouterij sinds 22 april 2002 een rijksmonument is". Ruimtelijk vergat hier te melden dat het de gemeente is geweest en niet de Stichting Ruimte die het initiatief heeft genomen om samen met de Stichting tot Behoud van etc. het complex aangewezen te krijgen tot rijksmonument. Pas na een bezwarenprocedure en een tweede poging is dit gelukt. De Stichting Ruimte heeft daarbij geen rol van betekenis gespeeld. Ook de plaatsing op de MSP-lijst gebeurde op initiatief van de gemeente vanuit de uitdrukkelijke wens het gebouw te behouden en her te bestemmen.

Een lange reeks voorbeelden kan nog aan deze lijst toegevoegd worden. Wat mij betreft echter: zand erover.'

• **Op de website van de gemeente werd wél gemeld dat de gemeente boos was op Ruimte omdat zij een fout had begaan, maar niet dat Ruimte aan alle betrokkenen direct verontschuldiging had aangeboden. Acht u dit een zorgvuldige werkwijze, in overeenstemming met uw eigen gemeentelijke reglementen, zoals het bestuursconvenant?**

'Nee, dit had natuurlijk niet mogen gebeu-

Ondertekening van een convenant. V.l.n.r.: voorzitter Fortuin en de wethouders Van Rey en Imkamp. Foto: www.roermond.nl

kunt communiceren. Dat heeft goede afspraken voor de toekomst opgeleverd waar ik erg blij mee ben.'

• **In genoemde 'boze brief' staat dat Ruimte herhaaldelijk 'feiten onjuist weergeeft dan wel feiten dusdanig verdraait dat de werkzaamheden van de gemeente Roermond in een totaal verkeerd daglicht worden gezet.' Kunt u deze bewering met feiten onderbouwen?**

'Nu het convenant ondertekend is wil ik liever geen oude zaken oprakelen, maar u

om de restanten op grootschalige manier zichtbaar te maken." Hier wordt volkomen voorbij gegaan aan de inspanningen die de gemeente zich heeft getroost om aandacht te krijgen voor de Noordelijke Vestingwerken. Ook wordt er opnieuw voorbij gegaan aan de problemen die de gemeente heeft bij het realiseren van dergelijke ambitieuze plannen. Het is heel gemakkelijk om als stuurman vanaf de wal kritiek te geven en de suggestie te wekken dat de gemeente 'het weer laat afweten'.'

• **Er is de afgelopen jaren herhaaldelijk in het Monumentenoverleg**

ren. Deze fout werd echter in het heetst van de strijd gemaakt en valt onder dezelfde categorie als het publiceren van een venijnig artikel in Ruimtelijk over de wethouder monumentenzorg op de dag dat het convenant werd ondertekend en de vredespijp dus al gerookt was.'

• Mensen maken fouten, dat is altijd zo geweest en zal altijd zo blijven. Als u een fout maakt, vindt u het dan moeilijk om dat toe te geven en spijt te betuigen?

'Nee, in het geheel niet. En ook niet in het openbaar. Denk bijvoorbeeld aan de reclamemasten in de Neerstraat.'

• Maar in de raadsvergadering past u bij kritiek vaak een truukje toe: veranderen van onderwerp. Helaas trappen de raadsleden daar meestal in.

'U ziet alleen de raadsvergadering. Maar als ik dan voor de zesde keer een antwoord moet geven op een vraag die al is gesteld in commissievergaderingen, dan word ik een beetje nijdig.'

• Wonen boven winkels: waarom kan dat elders wel maar niet in Roermond?

'Wonen boven winkels is een uitstekend idee dat ik graag uitgevoerd zou zien. Niets liever dan dat. Maar dan moet er wel vraag naar zijn, en we zijn geen studentenstad. Nodig is ook dat de bovenverdiepingen toegankelijk worden. De eigenaren van de winkels willen dit meestal niet via de winkelruimte realiseren, omdat winkelruimte meer oplevert dan verhuur van de bovenverdieping. De enige oplossing is dan dat de bovenverdiepingen via de achterzijde toegankelijk worden gemaakt. Technisch is dat geen probleem. Het zijn de eigendomsverhoudingen die hier roet in het eten gooien. Om de toegang voor elkaar te krijgen is het nodig dat aaneensluitende reeksen van bovenverdiepingen worden aangekocht door één ontwikkelaar. Die is nog niet gevonden. Anders dan sommige andere gemeenten is Roermond niet in staat deze grote investering zelf te doen.'

• Vindt u nog steeds dat Roermond 'op de kaart gezet moet worden' als de tweede monumentenstad van Limburg? En wat doet u daar aan?

'Roermond stáát al op de kaart als tweede monumentenstad van Limburg. Alle kritiek ten spijt heeft Roermond al jaren een voortrekkersrol vervuld op het gebied van monumentenzorg en archeologie in Limburg en daarbuiten. Om een voorbeeld te noemen: Roermond is een van de eerste gemeenten die handelt in de geest van het Verdrag van Valletta en in een groot aantal gevallen archeologisch onderzoek verplicht heeft gesteld terwijl die

verplichting wettelijk nog niet bestond. Hetzelfde geldt voor de cultuurhistorische analyses die we laten opstellen bij wijzigingen aan monumenten. Er zijn maar weinig gemeenten waar dit gebeurt. Roermond loopt hierbij in de voorhoede.'

• Bent u ook van mening dat onze historische binnenstad daartoe een 'unique selling point' is?

'Zonder meer. De historische binnenstad is een magneet die niet alleen toeristen maar ook bedrijven naar de stad 'trekt'. Voor de economische ontwikkeling van de gemeente is dat van het grootste belang. Vroeger mocht je dat niet zeggen.'

• Van wie niet?

'Dat was vloeken in de kerk. Zeggen dat de historische binnenstad ook een geweldige economische factor is. Nu allerlei industrie is vertrokken, is zo'n trekker hard nodig.'

• Inventarisatie van panden van vóór 1850: het convenant zegt dat de wethouder zich inspant om de inventarisatie op te starten. Wat betekent dat in de praktijk? En hoe past de methode van Res nova daarin?

'De panden van vóór 1850, daarmee bedoelen we in feite de verborgen constructies in panden die in de 19^e en 20^e eeuw zodanig verbouwd zijn dat deze constructies niet meer direct zichtbaar zijn. De bescherming daarvan is urgent. Wij gaan nu bekijken hoe we dat het beste kunnen doen. Voor de hand ligt om eerst een inventarisatie te maken. Omdat het echter volgens een eerste schatting om zo'n 700 'verdachte' panden gaat, zou dit een megaproject worden. We zullen aan Res nova vragen een projectvoorstel te doen, met een schatting van de kosten, om te zien of dit haalbaar is. Een andere mogelijkheid is het aanscherpen van de verplichting om voorafgaand aan een verbouwing een cultuurhistorische analyse te laten opstellen om te voorkomen dat middeleeuwse relikten verloren gaan. Ook die optie zullen we onderzoeken.'

• Brug Klein-Hellegat: slopen of niet slopen? Hoe staat het met de technische onderbouwing van het doorstroomprofiel?

'De technische onderbouwing van de noodzaak om de brug te slopen is geleverd door Ecowatt, het bedrijf dat de ECI-centrale gerestaureerd heeft. Hierover bestaat nog een meningsverschil met de Stichting Roerdelta Open. We hebben Ecowatt gevraagd te reageren op de argumenten van Roerdelta Open. Vooralsnog gaan wij er echter van uit dat sloop van het bruggetje onvermijdelijk is. Dat is jammer want

Onthulling van een spandoek door directeur Wolters, wethouder Schreurs en Ruimte. Foto: Kern Architecten b.v.

Sinds begin 2005 is Kern Architecten Roermond b.v. eigenaar van de Mouterij 'Limburgia'. Op 19 maart jl. startte het bureau met de restauratie van het monumentale pand. Tijdens een feestelijke bijeenkomst ter plekke onthulde directeur Henk Wolters toen een spandoek, geholpen door wethouder Tilman Schreurs van Financiën en twee bestuursleden van Ruimte. Op het doek is te zien hoe het gebouw zal worden, in de loop van dit jaar. Sanering van de bodem was toen al volop aan de gang. Die leek afgerond, maar aanvullend onderzoek plus sanering van een stuk grond aan de achtergrond bleek nodig. Ook loopt er nog onderzoek naar subsidiemogelijkheden (de mouterij is Rijksmonument).

over de cultuurhistorische kwaliteit van het bruggetje zijn we het allemaal eens. Verder wachten we ook nog het rapport van Professor Rijnboutt af die we om advies hebben gevraagd over het plan Roer-delta. Dus: wordt vervolgd.'

• **Ons gaat het vooral om de technische onderbouwing, kwantitatief: nu gaat er zoveel m³ per seconde door, na schoonmaak wordt dat zoveel meer, en dat is wel of niet voldoende gezien de doorstroming waartoe men contractueel verplicht is.**

'Daar wordt verschillend over gedacht. We wachten nu op Ecowatt. Als we er daarna niet uitkomen, zal ik er een derde over raadplegen. Wordt vervolgd.'

• **De Duitse stadsocioloog Werner Sewing hield onlangs de Premselalezing 2005 (NRC Handelsblad, 23 april 2005). Hij stelt dat er in Nederland een "hang naar kleinschaligheid" is. Moderne architecten zijn daaraan niet tegemoet gekomen: "(...) de avant-gardearchitecten hebben zich te veel opgesteld als experts, als chirurgen die een patiënt opereren. De modernen zijn nooit goed geweest in het bouwen van en voor een gemeenschap. Het is tijd dat ze hier beter in worden en zich meer met de openbare, politieke kant van de architectuur bezighouden." Bent u het eens met deze stelling?**

'Ik ben het er helemaal mee eens dat degenen die zich bezighouden met de inrichting van de openbare ruimte moeten luisteren naar de mensen die in die openbare ruimte leven, wonen en werken. Dit gebeurt niet altijd voldoende. Anderzijds ben ik echter ook van mening dat er ruimte moet zijn voor de Avant Garde en voor het experiment.'

• **Projectontwikkelaars maken plannen voor hoogbouw, zelfs in de historische binnenstad. Ook de Natalinitoren komt weer in beeld. Vindt u dat Roermond behoefte heeft aan hoogbouw? Is dat niet strijdig met het streven Limburgs tweede monumentenstad te worden?**

'Wanneer een stad een plaats wil krijgen in de vaart der volkeren zal ze zich moeten profileren als een plaats met stedelijke allure. Een van de mogelijkheden om aan die allure vorm te geven is hoogbouw. Dit is niet strijdig met het monumentale aspect van diezelfde allure. Wel zal steeds goed gekeken moeten worden of de hoogbouw zich verdraagt met het monumentale karakter. In de Hoogbouwnota hebben we nu een aantal plekken aangewe-

zen waar dergelijke hoogbouw gerealiseerd kan worden zonder dat dit afbreuk doet aan het stadsgezicht.

Met het realiseren van de Natalinitoren wordt de opwaardering van een van de rommeligste plekken in de stad afgerond. Van de RDMZ hebben we een positief advies binnen, na heel veel overleg tussen professor Natalini en de Rijksdienst. De procedure gaat nu lopen. Overigens wil ik erop wijzen dat ook de heer Cartigny, namens Ruimte, zich steeds positief heeft uitgesproken over de toren.'

• **Zijn er nog andere punten die u aan de orde wilt stellen?**

'Nu het convenant getekend is ga ik ervan uit dat de communicatie tussen Ruimte en de gemeente een stuk aangenamer zal worden. De kritische houding van Ruimte is daarbij geen enkele belemmering. Positieve kritiek leidt tot versterking van plannen. Ik hoop echter dat Ruimte in het vervolg haar eenzijdige weergave van de werkelijkheid laat varen en meer begrip zal tonen voor degenen die niet zoals zij vanaf de veilige zijlijn kunnen toekijken maar op het speelveld de wedstrijd moeten zien te winnen. Negatieve kritiek leidt alleen maar tot verspilling van energie. We hebben allemaal hetzelfde doel.'®

NASCHRIFT

Door Willem Cartigny

De wethouder vergist zich op een aantal punten. Dit zijn de feiten vanuit ons perspectief:

• **Huize Casimir:** Begin 2004 heeft Ruimte een zienswijze en een nadere zienswijze op het plan ingediend. Daarin staat dat wij vinden dat er archeologisch onderzoek dient plaats te vinden. (Daarover had de gemeente eerder laten weten dat dit niet verplicht zou zijn). Op genoemde brieven hebben we nooit een reactie gehad. Indien de gemeente binnen de wettelijke termijn gereageerd had, had ze kunnen aankondigen dat het wél de bedoeling zou zijn om archeologisch onderzoek te plegen. De gemeente is in deze nalatig geweest. Het is mij niet duidelijk wanneer het betreffende archeologisch onderzoek is uitgevoerd en waar dat aangekondigd heeft gestaan. Saillant is ook wat Van Pol schrijft in een Ruimtelijke Onderbouwing van het plan Casimir (pag. 8), na vastgesteld te hebben dat men geen archeologische verwachtingen heeft: 'Derhalve is met de gemeente Roermond besloten om geen verder onderzoek te laten verrichten.'

• **Mouterij en MSP:** Ruimte heeft wel degelijk "een rol van betekenis gespeeld" in het kader van het MSP, namelijk in brieven aan de Provincie en aan de gemeente. Daarbij hebben wij uitvoerig gedocumenteerd welke panden de status voor het MSP zouden verdienen. Formeel had Ruimte geen rol inzake het MSP, maar daar heeft Ruimte zich nooit wat van aangetrokken!

• **Stads- en dorpsgezichten:** In het kader van het MSP had de aanwijzing daarvan een solide kans kunnen krijgen. De gemeente heeft dat niet gewild. Een ander voorbeeld: Van Reys belofte over de bescherming van de Dr. Leurssijstraat. Die is nu zeven jaar later nog steeds niet geregeld!

• **Natalinitoren:** In Ruimtelijk heb ik geschreven dat ik een hoogteaccent daar beslist op zijn plaats vond. En dat vind ik nog steeds. Maar dan wel veel ranker en slanker dan wat de Natalinitoren uiteindelijk gaat worden. Dit is een persoonlijke mening, geen officieel standpunt van Ruimte, omdat binnen de stichting wisselend gedacht wordt over dit plan.

• **Hoogbouw:** Volgens de gemeentelijke Hoogbouwnota, door een hooggeleerde architect opgesteld, is er in Roermond plaats voor hoogbouw, maar dan wel geclusterd op bepaalde locaties, bijv. in het stationsgebied. Daarvan is geen sprake bij het plan Casimir en in de Binnenstad. Hier treedt de gemeente zijn eigen Hoogbouwnota dus met voeten.

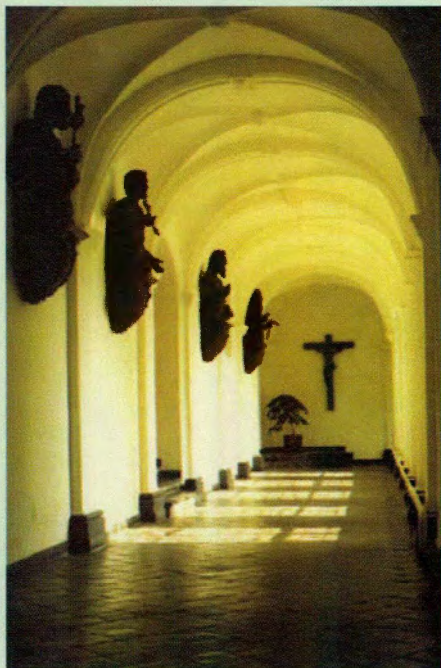
• **Successen:** De wethouder heeft geen reden zichzelf op de borst te slaan want de successen die hij noemt zijn geen verdiensten van de gemeente: ze zijn voornamelijk bereikt dankzij particulier initiatief. Beleidsmatig is de achterstand gigantisch, zoals ook blijkt uit ons Zwartboek. Van Rey vindt het terecht dat we die aangekaart hebben. Maar waarom heeft hij in de pers dan zo afgegeven op het Zwartboek, in plaats van er inhoudelijk op te reageren?

• **Wonen boven winkels:** Dat lukt met weinig middelen ook in steden die geen traditionele studentenstad zijn, zoals Heerlen, Venlo, Hoorn, Alkmaar en Leeuwarden.

• **Valetta:** Is het waar dat Roermond "in de voorhoede loopt" met de toepassing van het Verdrag van Valetta? Van Rey maakt die bewering niet waar. En de vernietiging van cultureel erfgoed is doorgegaan. Denk bijv. aan de vestingwerken aan de Roersingel.

Wat dreigt in het Roermondse te verdwijnen, hoe staat het met nieuwe projecten en wat doen 'die mensen van Ruimte' daaraan?

TEKST: WILLEM CARTIGNY, LUCIEN JANSEN EN LEONARD FORTUIN

De noordelijke kloostergang van het voormalige kartuizerklooster. *Fotograaf onbekend*

DE KARTUIS

Er is een nieuwe stichting verschenen aan het Roermondse firmament, de Stichting De Roermondse Kartuziers. Dit zijn de doelstellingen van dit lofwaardig initiatief: 'De stichting wil de cruciale betekenis van het voormalige kartuizerklooster voor de geschiedenis van de stad Roermond onder de aandacht brengen en het feit dat dit klooster een onderscheidende factor is geweest in de ontwikkeling van de stad. Ook nu nog leveren de plek en haar gebouwen een belangrijke bijdrage als bureau van het bisdom Roermond, kapel en monument. Het kartuizerklooster verdient dan ook een vaste plaats in het historische en culturele bewustzijn van de stad Roermond en haar omgeving. Daarom stelt de stichting zich ten doel het voormalige klooster, zijn bewoners en zijn geschiedenis voor dit bewustzijn zowel binnen als buiten de stad Roermond te rehabiliteren. De stichting acht deze rehabilitatie mogelijk door het organiseren van culturele evenementen zoals een tentoonstelling in 2008, door het uitgeven van publicaties met betrekking tot het klooster en door zorg te dragen voor het kunst- en cultuurpatrimonium van het klooster.' De stichting kan gelijk aan het werk want binnenkort worden de plannen gepresenteerd voor woningbouw aan de Bethlehemstraat, op het voormalige kartuizerterrein.

UIT DE GEMEENTERAAD

In de raadsvergadering van april zijn een aantal panden voorgedragen voor de gemeentelijke monumentenlijst. Met die lijst schiet het nog steeds niet op en dat is zacht uitgedrukt. Indertijd, in 1990, is bij de aanname van de monumentennota afgesproken dat die lijst er uiterlijk in 1992 zou zijn. Men is nu nog steeds bezig met het vaststellen van de lijst. Ondertussen zijn diverse panden gesneuveld omdat ze (nog) geen bescherming hadden of anderszins en zijn we 15 jaar verder.

Als de lijst straks (in 2006?, 2010?) eindelijk compleet is, is hij natuurlijk alweer verouderd. Er wachten nog vele panden zonder enige status, die feitelijk nooit (goed) zijn beoordeeld op opname. Bovendien zijn de inzichten gewijzigd zodat er panden op de lijst staan die nu niet meer als zodanig zouden worden voorgedragen en omgekeerd andersoortige objecten (denk aan de

wederopbouwarchitectuur) dringend staan te wachten. Een monumentenlijst dient dynamisch te zijn, maar met het tempo dat de gemeente aanhoudt komt daar weinig van terecht.

BESTEMMINGSPLAN ROERMONDSE VELD

Ruimte heeft bij de Provincie bezwaar aangetekend tegen het bestemmingsplan Roermondse Veld omdat de aandacht voor de cultuurhistorie in dat plan zwaar onvoldoende is. Er is niet van tevoren geïnventariseerd wat de waardevolle en behoudenswaardige objecten en structuren zijn in deze ook qua architectuur interessante wijk. Ondertussen wordt er al enige jaren druk gesloopt. De goede volgorde zou natuurlijk zijn: eerst inventariseren wat er waardevol is en daarna eventueel slopen. In Roermond doet men dat andersom: men sloopt eerst en gelooft het daarna wel met de inventarisatie. ®

VELDSTRAAT 3/5

Ooit speelde dit rijksmonument een belangrijke rol in onze stad, als Bisschoppelijk Seminarie, infirmerie, etc. Maar het gebouw ligt al zo'n 15 tot 20 jaar leeg en dichtgespijkerd te verkommen. Restauratie en herbestemming (tot horecagelegenheid) lijken nu op komst. De nieuwe eigenaar is daarover in gesprek met de gemeente. Hopelijk betreft het dit keer een serieus plan, want onuitgevoerde plannen zijn er in het verleden al vele geweest. (Foto: Bert Thomassen)

